

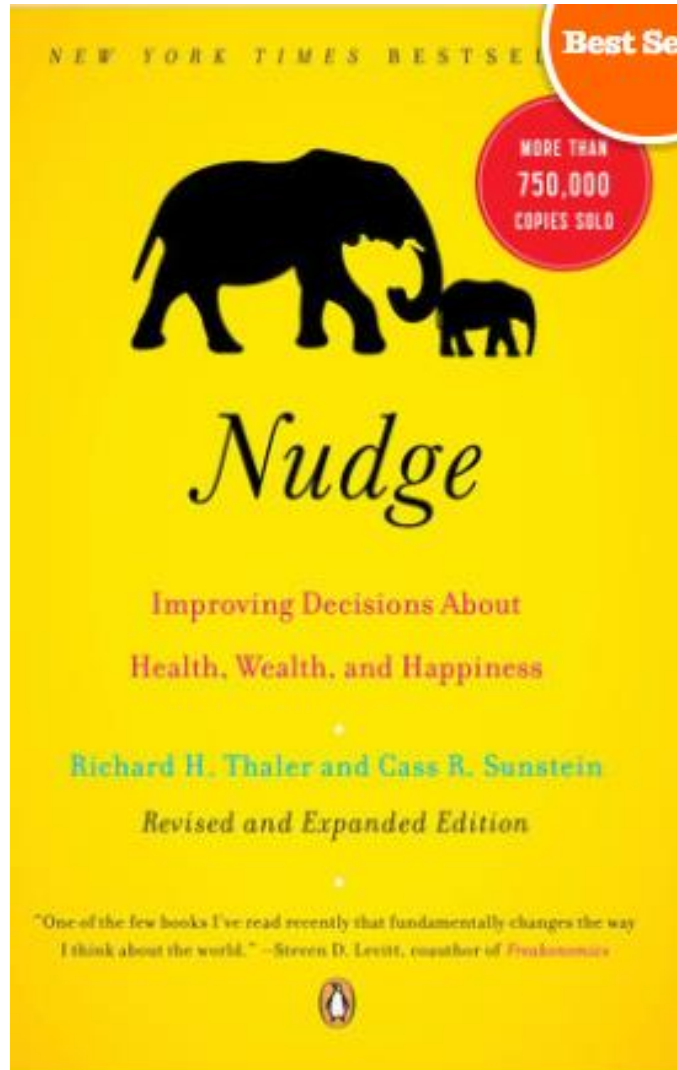
Davranış İqtisadiyyatı:

Niyə ağıllı insanlar səfeh qərarlar qəbul edir?

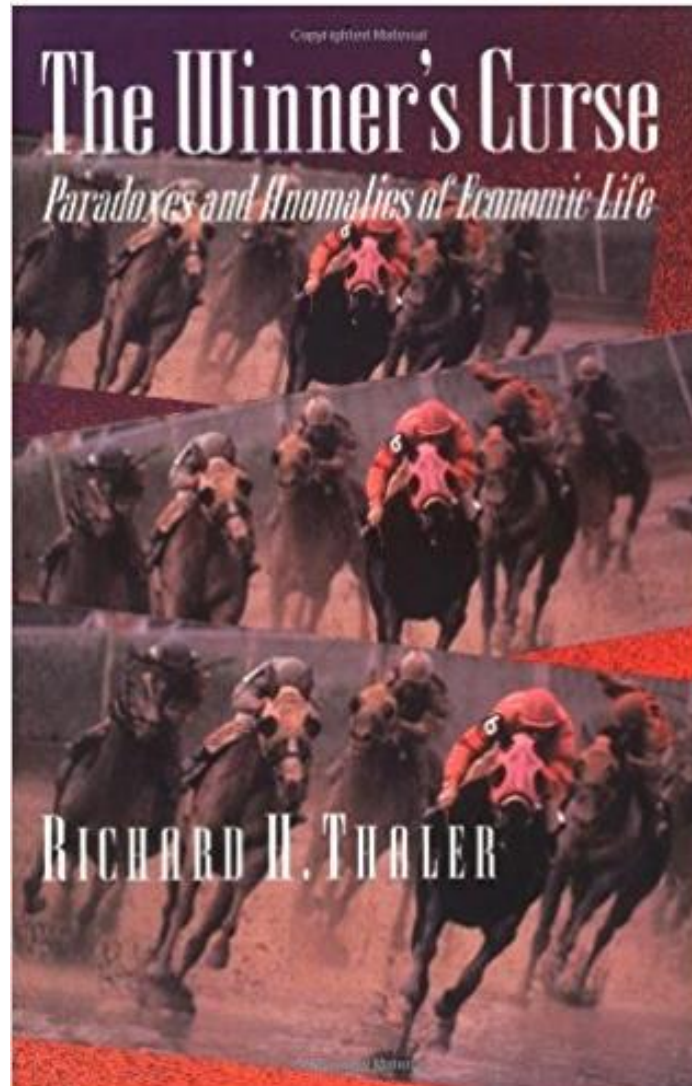
İnqilab Əhmədov

17 Yanvar 2018

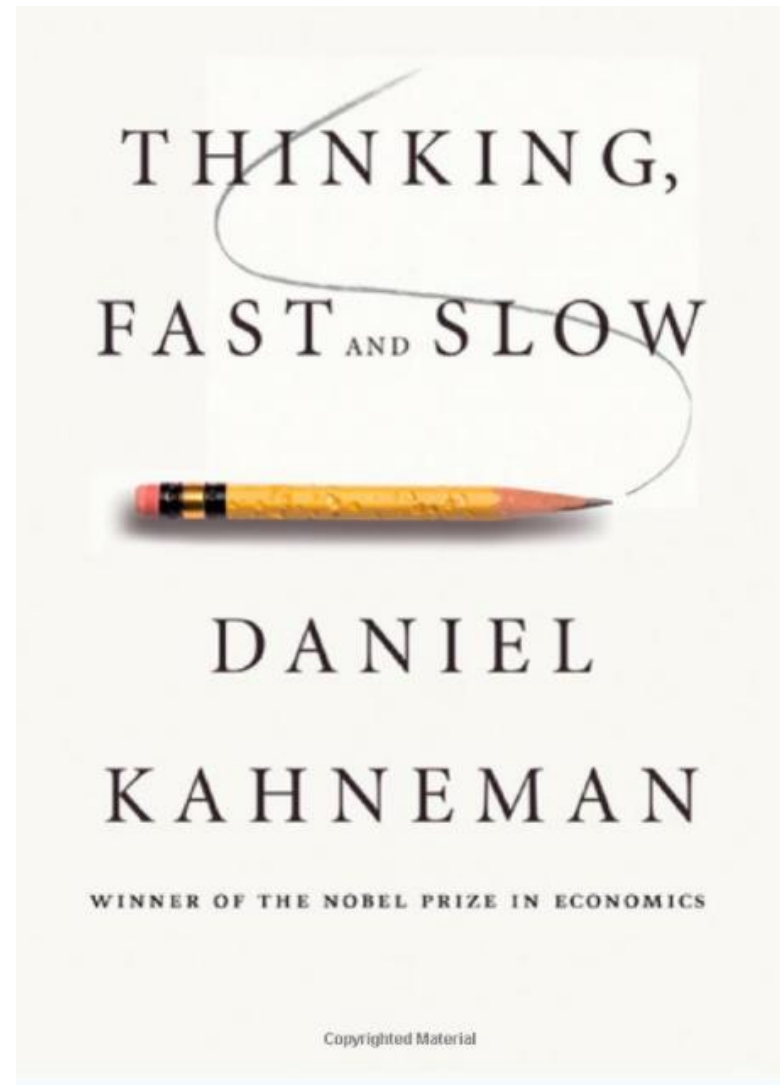
Richard Thaler & Cass Sunstein: Nudge

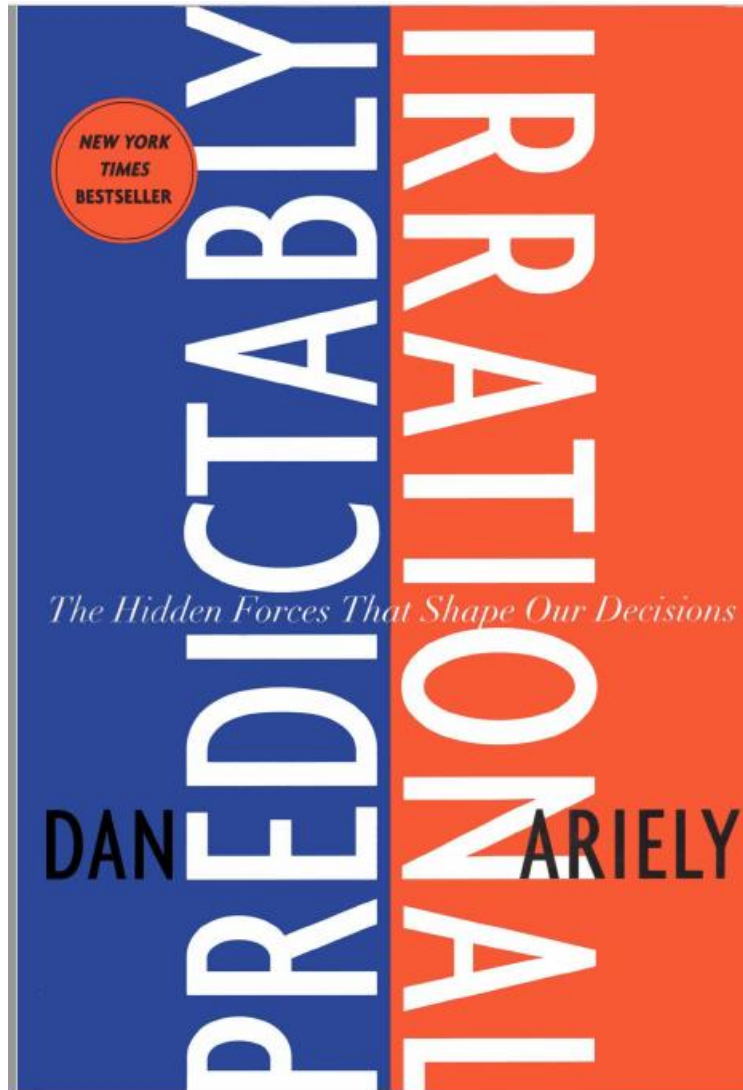
Richard Thaler: The Winner's Curse

Daniel Kahneman: Thinking, Fast and Slow

Dan Ariely: Predictably Irrational

Davranış iqtisadiyyatı- İqtisadiyyat və Psixologiya

- Siyasi İqtisadın və bütövlükdə istənilən sosial elmin əsasında, heç şübhəsiz, psixologiya durur. Bəlkə də nə vaxtsa o gün gələcək, biz social elmin qanunlarını psixologiyanın prinsiplərində tapacağıq.

Vilfredo Pareto, 1906

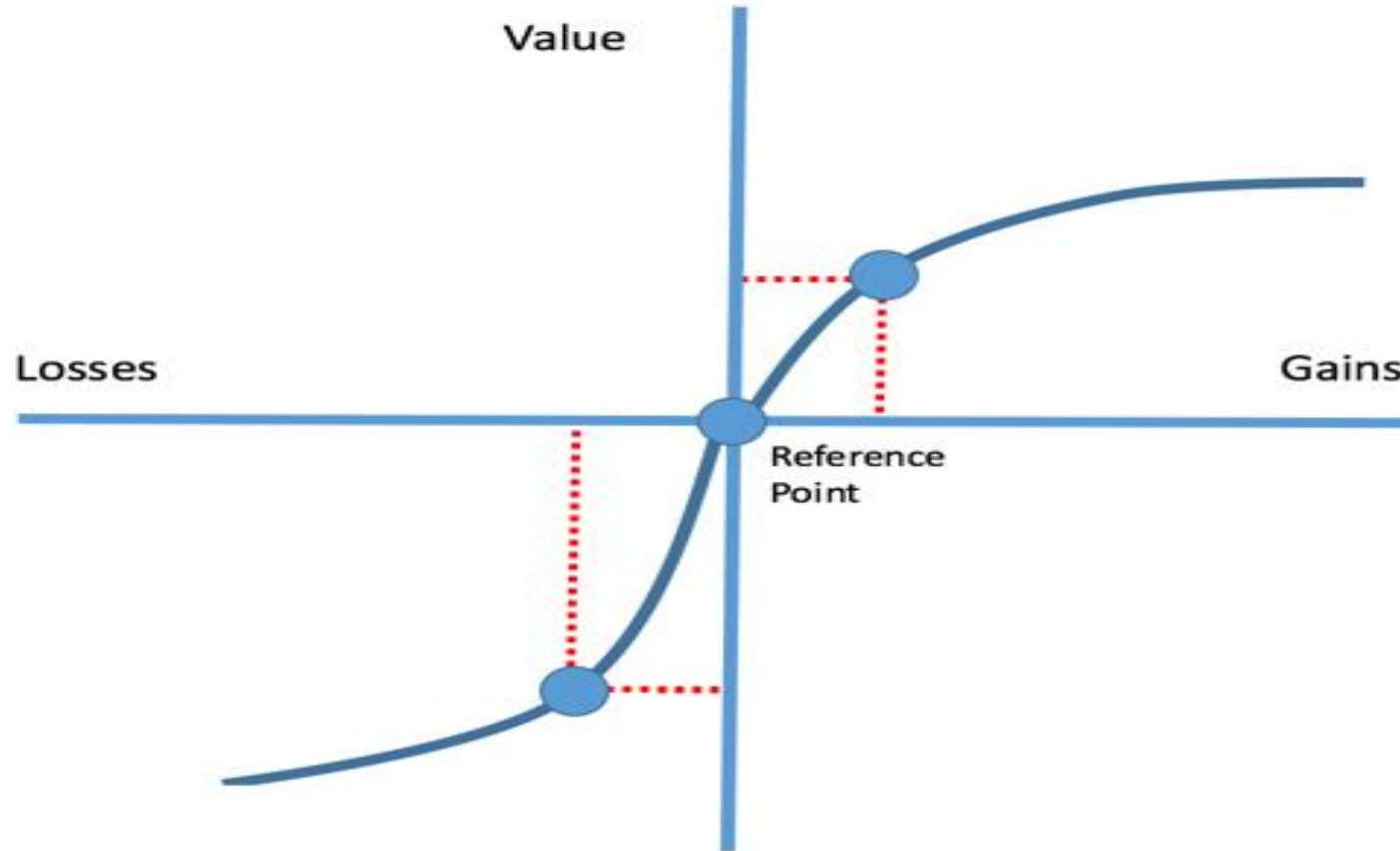
Qısa tarix

- Neoklassik nəzəriyyə - insan –düşünən avtomat kimi
- Rasional davranış
- Qeyri rasional davranış
- İnsan sosial varlıq kimi

Dİ-nin əsas müddələri

- İtki qazandıdan daha ağır təsir bağışlayır
- Başlanğıc nöqtəsi böyük önəm daşıyır
- Kiçik imkanları şişirdirik (lotereya)
- Pulun iyi var
- Xəyalən pulumuzu ayr-ayrı hissələrə bölürük (istehlak, yığım və s.) və onu birindən digərinə könülsüz keçiririk
- Bu gün sabahın hesabına yaşayırıq (save more tomorrow)

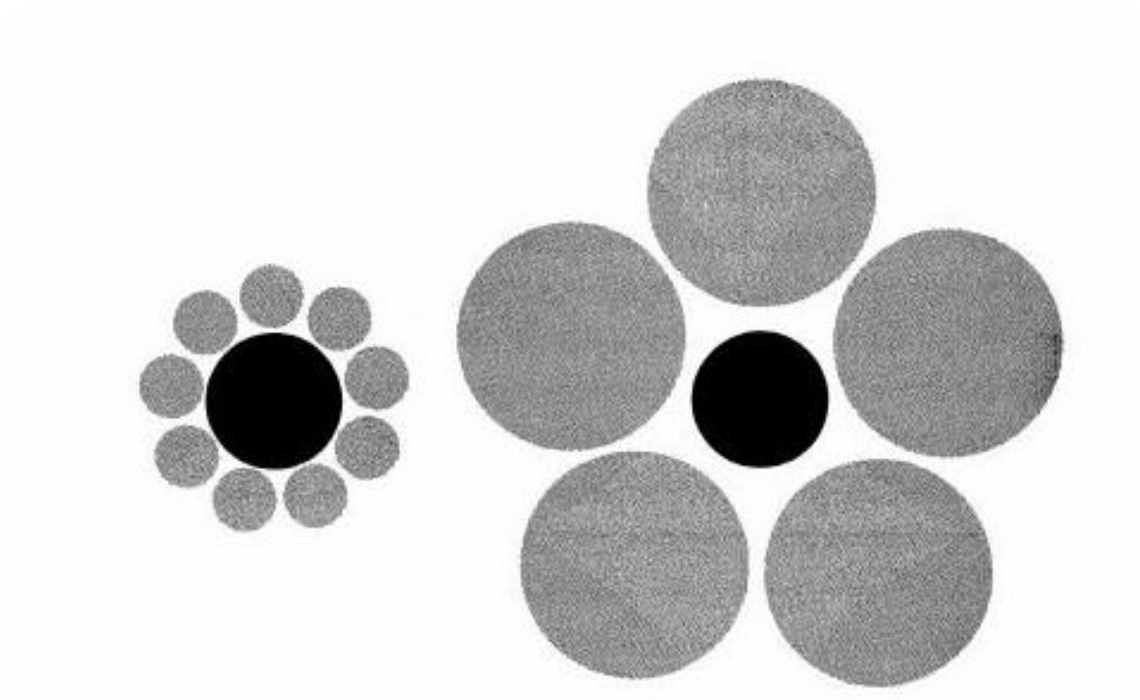
İtki Nifrəti (Loss aversion)

Loss aversion

A modern economy dominated by knowledge and information services and where networks are vitally important is better suited to ideas drawn from behavioural

Nisbilik həqiqəti

Nisbilik həqiqəti

- “Economist” jurnalına abunə
- Kalkulyator və pencək
- Roma və Paris

Lövbər

- Eyni əmtəənin (xidmətin) fərqli opsiyaları
- Tur
- Televizor

Sürü Davranışı

- Restorana növbə
- Sturbucs

Sıfır xərcləri

- Konfransdan pulsuz qələm qovluq bloknot
- Kupon
- Reklam
- Pulsuz xidmət

Seçim arxitektoru

- Kredit almağa yığımdan istifadə ilə müqayisədə üstünlük verilməsi
- Volatillik zamanı əmtəədən yığım kimi istifadə (tarixi yaddaş)

Yüngül təkan (Nudge)

- Vergi ödəyicilərinə xatırlatma
 - Elektrik enerjisindən orta hesabla istifadə statistikas
 - Orta hesabla ölkədə (şəhərdə) ayda nə qədər spirtli içki içirlər
 - Siqaret çəkənlərin sayı və tendensiya
-
- P.S. Hələ ki, “Yüngül təkan” ideyasından daha çox biznes bəhrələnir, ictimai sahədə və siyasətdə az istifadə edilir. (Devid Cameroon)

Libertarian paternalizmi

- Kömək et, amma seçim imkanını əlindən alma

Sayıqlıq – iqtisadiyyatın əsasıdır

- Fermer- bağı qutu
- Çilingər
- “Havayı” tələsi (mebel daşıma)
- Sosial norma (uşaq bağçası- valideynlər gecikir)
- Evristika və meyllilik (Heuristics and biases)
(raketka+top)=1.1 doll., raketka topdan 1 doll. bahadır. Top -?

Dən Ariel-in 5 hipotezi

1. ***İnsanlar ifrat dərəcədə özünə arxayındır (məlumat məhduddur)***
2. ***İnsanlar bir qayda olaraq ekstremal proqnozlar edir (superulduz)***
3. ***"Qalib lənəti" (auksion, Neymar və s.)***
4. ***Yanlış konsensus effekti (iPhone, sorğu)***
5. ***Statsu-kvo ya doğru meyl***

Yenilməz xərclər

- Mühasibatlıq sistemində itki
- İqtisadi davranışda itki
- Abonement
- Profilaktika - 100 doll depozit
- Honda servis qrafik

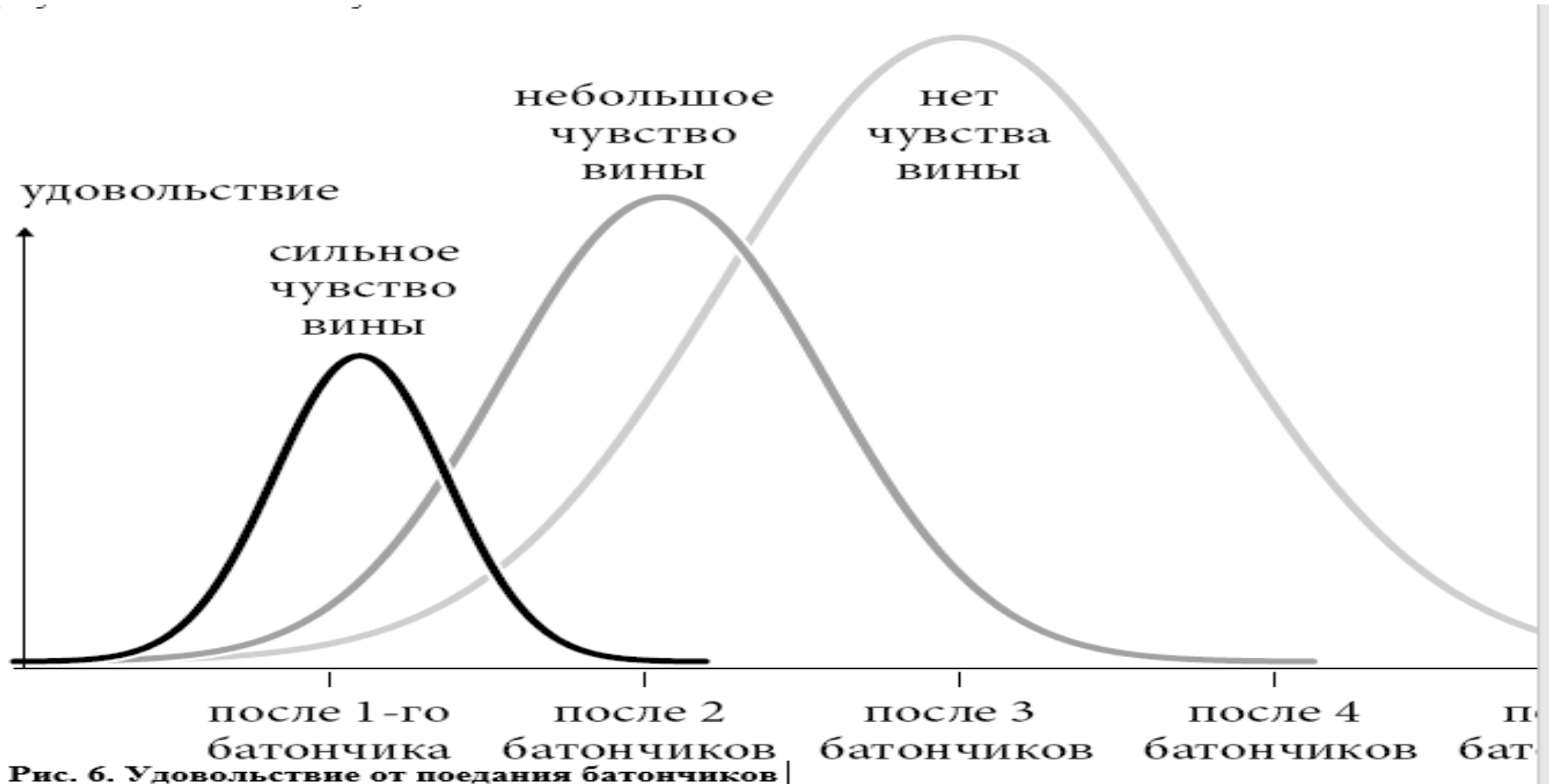
Kredit davranışı

- ABŞ-da Prezident Reyqanın vergi islahatından sonra ipoteka bumu
- Azərbaycanda neft bumu zamanı istehlak krediti bumu

Özünənəzarət

- Cırcırma (nəfsinə güc gələ bilməmək, həmən istehlak etmək)
- Qarışqa (istehlakın diskontlaşdırılması)

Circiramanı necə nəzarətdə saxlamalı

Pulun iyi var

- Bu nə puldur?
- Xeyriyyə effekti (Endowment effect)
- Göydən düşmə pul
- Kredit kartı

Davranış İqtisadiyyatı və Fond Bazarı

- 0-dan 100-ə qədər bir rəqəm yadda saxla (elə bir rəqəm olmalıdır ki, digərlərinin yadda saxladığının $2/3$ -nə bərabər olsun)
- Yatırımın qızıl qaydası: Sənin fikrincə yox, daha çox investorum fikrincə hansı fond alətləri daha cəlbedici görünür
- Güzəllik müsabiqəsi

Social və Bazar Normaları

- Borc
- Kredit
- Hörmət
- Uşaq bağçası
- Zibilləmə

Social normalar bazar normalarından ucuz başa gəlir və uzun müddətli perspektivdə daha effektivdir

Social normalar

- Əgər normalar arzu olunandırsa, onda onlar haqda bilsələr yaxşıdır
- Normaları məqsədli auditoriya ilə əlaqələndirin
- Social şəbəkələrdən istifadə edin
- Normalar sərtlənməyə doğru meyllidir
- Arzu olunmaz normalarla (alkoqol, tütün və s.) ehtiyatlı davranın

Alle Paradoksu

Hansını seçərdiniz?

Qarantiyalı 99 \$, 100% ehtimalla,

yoxsa,

100 \$, 99 % ehtimalla?

- *Moris Alle - Nobel 1988*

Kahneman:

Yavaş-yavaş fikirləş, tez qərar qəbul et!

Patriotizm şüarları niyə işləmir?

“Demə: mən nəyi etməməliyəm!”

Davranış İqtisadiyyatının praktiki əhəmiyyəti

<http://www.behaviouralinsights.co.uk/>

Nəticə

- Gündəlik iqtisadi qərarları iqtisadçılar deyil, adi insanlar verir
- İrrasional davranış xaotik deyil, müəyyən qanunauyğunluğa söykənir
- İqtisadi insanın davranışını idarə etmək mümkündür
- Davranış iqtisadiyyatı neoklassik nəzəriyyəni inkar etmir, onu daha da təkmilləşdirir və əksər halda irrasional hərəkətləri izah edir
- Davranış iqtisadiyyatı böyük praktiki və siyasi iqtisadi əhəmiyyətə malikdir

Dİ-nə tənqidi baxış

- Seçim arxitektoru bizim əsil marağımızı bilmirlər, ona görə onlar yaxşı təkən verə bilməzlər
- Seçim arxitektoru bizim şəxsi həyatımıza qarışırlar
- Yuxarıdakıların nəticəsi kimi, yaxşı təkən mümkünsüzdür

[White M. D. We've been nudged: the effects of the downturn on dignity and responsibility // Consequences of Economic Downturn: Beyond the Usual Economics. Ed. by M. A. Starr. — New York, 2011

Təşəkkür edirəm